

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента **Бендеса Юрія Петровича** на дисертаційне дослідження **Суховірської Людмили Павлівни «Ресурсний підхід до методики навчання фізики в загальноосвітніх навчальних закладах»**, подане на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізика)

Система радикальних змін у сфері науки, техніки і технологій, детермінованих вимогами суспільства знань вимагає підвищення якості і конкурентоспроможності освіти України. Глобальні економічні процеси, які потребують наявності на світовому ринку праці конкуренто спроможних фахівців, визначають напрями модернізації методики навчання фізики, яка полягає в пошуку шляхів переходу від репродуктивних форм навчання до дослідницько-пошукових, спрямованих на формування в школярів умінь працювати з усіма можливими освітніми ресурсами.

В основу дисертаційної роботи, проведеної Л. П. Суховірською, покладено мало досліджену сучасну проблему у дидактиці фізики – розроблення методики навчання фізики (МНФ) на основі ресурсного підходу в загальноосвітніх навчальних закладах (ЗНЗ). Зазначене є підставою для висновку про те, що характер дисертаційної роботи, її концептуальні положення і практичні здобутки є актуальними для теорії і методики навчання фізики в умовах діяльнісного, особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходів, які визначені в Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти.

Дисертація Суховірської Л. П. виконана відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри фізики та методики її викладання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка і є складовою теми «Система управління якістю підготовки майбутніх учителів математики, фізики та інформатики на основі

інформаційно-комунікаційних технологій» (протокол № 5 від 08.12.2011), лабораторії дидактики фізики Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України в Центральнорукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка (протокол № 2 від 19.10.2012) і є складовою тем: «Теоретико-методичні основи навчання фізики і технологій у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах» (держ. реєстр. № 0116U005381) та «Дидактичні засади формування ресурсно-орієнтованого середовища» (держ. реєстр. № 0116U005379) (довідка №135-н від 19.06.2017). Також слід відмітити широке впровадження результатів дисертаційної роботи в навчальний процес 15 ЗНЗ України та ґрунтовну експериментальну перевірку авторської МНФ на основі ресурсного підходу в ЗНЗ.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел відповідно до розділів (I розділ – 218 найменувань; II розділ – 188 найменувань; III розділ – 43 найменування), додатків. Повний обсяг дисертації – 382 сторінки, основний текст становить 191 сторінка (8,7 авт. арк.). У роботі подано 18 таблиць, 31 рисунок.

У **вступі** обґрунтовано актуальність, визначено мету, об'єкт, предмет, завдання та методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; подано інформацію про особистий внесок автора, впровадження, апробацію результатів, а також про публікації і структуру дисертації.

Основними **науковими здобутками** дисертаційної роботи Суховірської Л. П., що складають її наукову новизну, на нашу думку є: наукове обґрунтування і експериментальна перевірка сформованих теоретичних і методичних основ ресурсного підходу, ресурсно-орієнтованого навчального середовища, ресурсних циклів навчання фізики; дослідження сутності понять компонентів структури ресурсних потенціалів, що дало

зможу сформувати методику навчання фізики на основі ресурсного підходу в загальноосвітніх навчальних закладах.

Основне **практичне значення** здобутих результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що: розроблено МНФ на основі ресурсного підходу в ЗНЗ; розроблено та впроваджено у навчально-виховний процес з фізики ЗНЗ програмний продукт «Комп'ютерна програма «Навчальний програмний засіб з фізики «Електродинаміка» та «Ресурсний центр з фізики», 3 посібники; розроблено тексти контрольних робіт та анкети для діагностування індивідуально-психологічних ресурсів учнів.

У першому розділі дисертаційного дослідження **«Психолого-педагогічні засади застосування ресурсного підходу в процесі навчання фізики в загальноосвітніх навчальних закладах»** на основі аналізу першоджерел і науково-методичних досліджень Суховірська Л. П. з'ясовує сутність основних понять дослідження та розкриває їх зміст.

Суб'єкти навчання автор розглядає з точки зору наявності у них зовнішніх та внутрішніх ресурсних потенціалів, які потребують ефективного управління з метою розвитку потенціальних можливостей кожної особистості. Дисертант аналізує компоненти індивідуально-психологічних ресурсів учнів, а також уточнює дидактичні принципи: наочності, науковості, системності та послідовності, з точки зору ресурсного підходу в навчанні фізики в ЗНЗ.

У другому розділі – **«Методика навчання фізики на основі ресурсного підходу в загальноосвітніх навчальних закладах»** автором обґрунтовано структуру, компоненти й особливості функціонування методики навчання фізики на основі ресурсного підходу. Визначені Суховірською Л. П. практичні аспекти впровадження технологій: програмованого, проблемного, контекстного та дистанційного навчання, проектної, професійного портфоліо дають змогу залучити внутрішні та зовнішні ресурси до розроблення нових технологій навчання фізики.

Важливим аспектом є реалізація принципів синергетики, що забезпечує динамічний розвиток авторської МНФ, як основи цілісного утворення нової якості в змісті навчання фізики, необхідність якої зумовлена тенденціями розвитку науково-технічного прогресу.

У дослідженні Суховірською Л. П. сформовано основні засади ресурсного підходу до МНФ в ЗНЗ: обґрунтована система альтернативних форм навчання фізики, діалогічні відносини педагогів і учнів, зворотний зв'язок, позитивну емоційну атмосферу навчання та ситуацію успіху в освітньому процесі.

У третьому розділі – **«Експериментальна перевірка ефективності педагогічного дослідження»** наведено опис організації, методики проведення, оцінювання й аналізу результатів експериментального дослідження ефективності розробленої МНФ на основі ресурсного підходу в ЗНЗ.

Педагогічний експеримент проведено під безпосереднім керівництвом і за участі дисертанта. В експериментальній роботі на різних її етапах брали участь 412 учнів з 32 класів ЗНЗ України, 51 учитель та науковець.

З'ясування та ефективне застосування потенціальних ресурсів навчального середовища, активізація внутрішніх ресурсів учнів ЗНЗ та зовнішніх ресурсів ресурсно-орієнтованого навчального середовища (РОНС) у навчанні фізики в експериментальних класах забезпечило підвищення рівня навчальних досягнень учнів. Кількісні характеристики результатів формувального експерименту визначалися методами математичної статистики з використанням критерію Стьюдента і підтвердили результативність розробленої Суховірською Л. П. методики навчання фізики на основі ресурсного підходу в ЗНЗ.

Педагогічний експеримент автором сплановано й організовано таким чином, що його результати відповідають вимогам репрезентативності та є доказовими. Загальні результати проведеного експерименту стали підґрунтям

для висновку щодо ефективності запропонованої методики навчання фізики і доцільності її впровадження у навчально-виховний процес.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації, забезпечується кількома чинниками, а саме: системністю та логічністю викладення матеріалу, широтою й різноманітністю опрацьованої здобувачем джерельної бази, використанням результатів педагогічного дослідження.

Положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, ґрунтовно викладені у 32 публікаціях, з них 21 написані без співавторів. Основні наукові результати дисертації представлені 16 статтями, з них 13 опубліковано в наукових фахових виданнях України, 1 – у періодичному виданні іноземної держави, 2 – у виданнях України, які входять до міжнародних наукометричних баз даних. Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації представлені 3 навчально-методичними посібниками та 9 тезами доповідей. Публікації, що додатково відображають результати дослідження, представлені: 3 статтями та 1 авторським свідоцтвом.

Кількість та повнота висвітлення положень дисертаційного дослідження у наукових публікаціях Суховірської Л. П. за темою дисертації відповідає чинним вимогам. Автореферат відображає зміст основних положень дисертації.

Незважаючи на загальну позитивну оцінку виконаного дисертаційного дослідження, доцільно висловити деякі побажання та зауваження:

1. У першому розділі дисертаційного дослідження (п. 1.3) автор, розглядаючи реалізацію дидактичних принципів в системі ресурсно-орієнтованого навчання обмежується принципами наочності, науковості, системності та послідовності, а іншим принципам приділяє недостатньо уваги.

2. У другому розділі дисертаційного дослідження автор, розглядаючи технології програмованого, проблемного, контекстного та дистанційного

навчання, проектні технології, технологію професійного портфоліо, надто лаконічно пояснює їх зв'язок зі створеною методикою навчання фізики на основі ресурсного підходу.

3. Створений Суховірською Л. П. «Ресурсний центр з фізики» безперечно сприяє оперативному поширенню навчально-методичної інформації; надає послуги для забезпечення дистанційної освіти; забезпечує індивідуалізацію освіти. І хоча такі освітні портали, які мають індивідуально структурований контент, досить зручні, проте мають ряд недоліків: недостатність відвідувачів, обмеженість інструментів, значні витрати часу на підтримку. Тому автору доцільно було б розробити та реалізувати комплексний підхід у спільному доповнюючому використанні ресурсного центру та сторінок у соціальних мережах, сервісів Google та інше.

4. Варто було, на нашу думку, в дослідженні приділити увагу тенденціям розвитку інформаційно-освітнього простору їх (глобалізація, конвергенція, персоналізація, WEB 2.0) та врахувати вплив на формування інформаційної культури суб'єктів освітньої діяльності. Крім того автором у дослідженні не розглянута така сфера використання інформаційних технологій як автоматизація процесів контролю і корекції результатів навчальної діяльності.

5. У загальних висновках дисертант обґрунтовано стверджує, що методика фізики збагатилася теоретичними основами понять і принципів ресурсного підходу, але занадто звужує поняття: «...РОН, РОНС фізики тощо» і не виокремлює в дисертації принципи ресурсного підходу (висновок 1).

Перераховані недоліки не є принциповими, тому що, на наш погляд, вони спричинені, головним чином, новизною та багатогранністю самого дослідження, а, отже, суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Дисертація Л. П. Суховірської написана на високому науково-педагогічному і методичному рівні, містить багатий і ретельно розроблений

автором новий теоретичний і практичний матеріал та дає всі підстави стверджувати, що кандидатська дисертація Л. П. Суховірської є цілісною, цілком завершеною науково-педагогічна працею з актуальної теми.

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих наукових праць дає змогу зробити висновок про те, що дисертація Суховірської Людмили Павлівни на здобуття наукового ступеня кандидата наук є науково-кваліфікаційною роботою, в якій на підставі виконаних автором досліджень розроблені теоретичні положення і викладено науково-обґрунтовані практичні рішення, що є значним внеском у методику навчання фізики.

Дисертаційна робота **Суховірської Людмили Павлівни «Ресурсний підхід до методики навчання фізики в загальноосвітніх навчальних закладах»** за актуальністю та глибиною, обсягом і оформленням, повнотою викладу її основних результатів у публікаціях відповідає вимогам **Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567** (зі змінами) до дисертацій, а її автор цілком заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізика).

Доктор педагогічних наук, доцент

Бендес Ю. П.

Людмила Павлівна

Проректор з наукової роботи

УДНУ ім. С.В.Винниченка

